

תוכן

1.	מבוא	2
2.	מבנה שוק העבודה בישראל	2
2.1	שיעור המועסקים בישראל	2
2.2	גורמים מעודדי תעסוקה וגורמים מעודדי אבטלה	4
2.3	נתונים אמפיריים ביחס לאבטלה וביחס למקבלי הבטחת הכנסה	6
3.	חוק הבטחת הכנסה, תשמ"א -1980	9
4.	סקירה משווה בזכאות לקבלת דמי אבטלה בישראל מול מדינות העולם	13
4.1	השוואת זכאות בקבלת דמי אבטלה מול מדינות העולם	13
4.2	מדיניות הבטחת הכנסה בישראל מול מדינות העולם	16
5.	דיון אינטגרטיבי	18
5.1	היחס בין הבטחת הכנסה ולחזרה לעבודה	18
5.2	היחס בין גורמים מעודדי עבודה לחוק	19
5.3	היחס בין מבנה שוק העבודה לבין איכות התעסוקה של החוזרים למעגל העבודה ..	20
6.	סיכום ומסקנות	21
7.	ביבליוגרפיה	23

1. מבוא

עבודה זו תעסוק בפרק מהותי ומשמעותי בביטחון הסוציאלי של אזרחי ישראל הנוגעת להיעדר אמצעי קיום כתוצאה מאיבוד מקור הפרנסה. נושא העבודה הינו משמעותי וחשוב במיוחד לאור ביקורות רבות אליהן הציבור נחשף באמצעי התקשורת השונים לגבי חוק ביטוח האבטלה אשר מעודדת מבטלים למצות את תקופת האבטלה ולא למהר לחזור למעגל העבודה. **שאלת המחקר בעובדה זאת תתמקד באופן ההשפעה של קבלת ביטוח אבטלה מהמדינה על היקף, איכות ומהירות החזרה למעגל העבודה של מובטלים.** בחלק הראשון של העבודה נסקור את מבנה שוק העבודה תוך התייחסות לפילוח השוק ואחוזי התעסוקה בכל אחד מהפחים. כמו כן, נציג גורמים המעודדים תעסוקה וגורמים המעודדים אבטלה. ובנוסף, נציג נתונים אמפיריים ביחס לאבטלה והבטחת הכנסה. בחלק השני נדון בחוק הבטחת הכנסה התשמ"א (1980). נדון במטרות החוק וההוראות המרכזיות של החוק. בפרק השלישי נסקור את המדיניות בזכאות לקבלת דמי אבטלה בישראל מול מדינות העולם. בחלק הרביעי נקיים דיון אינטגרטיבי שידון ביחס בין הבטחת הכנסה לחזרה לעבודה, ביחס בין גורמים המעודדים תעסוקה לחוק ביטוח אבטלה וביחס בין איכות התעסוקה שאליהם חוזרים המובטלים לבין הנתונים האמפיריים בסקירה המשווה. מטרת העבודה לבחון את יעילות קבלת דמי אבטלה מהמדינה ככלי מסייע למובטלים ואת השפעתו על חזרתם של מובטלים למעגל העבודה תוך השוואת זכאות לדמי אבטלה בישראל מול מדינות אחרות בעולם.

2. מבנה שוק העבודה בישראל

2.1 שיעור המועסקים בישראל

לפי אקשטיין, ליפשיץ ולרום (2017), שוק התעסוקה גדל מאוד החל משנות ה-2000 ועבר את שיעור התעסוקה בארה"ב ואת ממוצע התעסוקה במדינות ה-OECD. בשנים הראשונות להקמת מדינת ישראל הכלכלה בישראל התבססה בעיקר על חקלאות ותעשייה מסורתית אולם בשנים האחרונות שוק התעסוקה הפך למורכב הכולל תעסוקה בסביבה טכנולוגית ושירותים מגוונים ואיכותיים. בנוסף, המעורבות הממשלתית בכלכלה הצטמצמה והתחזקו כוחות קפיטליסטיים שיצרו השתלבות של שוק העבודה בגלובליזציה העולמית.

במבט כללי, על פי אקשטיין, ליפשיץ ולרום (2017), בשנת 2015 שיעור התעסוקה עמד על 60.7%. בגילאי 25 – 64, עמד שיעור התעסוקה על 81.5% לגברים ו-71.3% לנשים. לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה באוגוסט 2018 חל גידול נוסף בשיעור המשתתפים בשוק העבודה כך ששיעור המשתתפים בשוק העבודה בגילאי 25 – 64 עמד על 80.4%. מספר המשתתפים הפוטנציאליים בשוק העבודה בגילאי 15 ומעלה הגיע בחודש אוגוסט 2018 ל-4.084 מיליון נפש כאשר מתוכם מספר המועסקים בפועל עמד על 3.922 מיליון נפש (כ-61.5% מכלל האוכלוסייה) לעומת 162 אלף נפשות שאינם מועסקים (כ-4% מכוח העבודה).

שיעור התעסוקה בישראל גבוה מאשר שוק התעסוקה בארה"ב ומדינות ה-OECD¹. הגורם המרכזי לשיעור התעסוקה הגבוה בישראל נובע בעיקר מהמשבר הכלכלי שפקד את מדינות ה-OECD וארה"ב בשנת 2008 שבעקבותיו צנחו שיעורי המשתתפים בשוק התעסוקה במדינות אלו. למרות התאוששות שוק העבודה

¹ ראהנספח 1

במדינות אלו עדיין מדינות אלו לא שבו לרמות המקוריות של השתתפות בשוק התעסוקה. לעומת זאת, בישראל כמעט ולא הייתה השפעה על שוק התעסוקה בעקבות המשבר בשנת 2008.

הגידול ברמת התעסוקה בישראל בשנים האחרונות נבעה ממספר גורמים, כפי שיופרטו בהמשך, כמו עלייה ברמת ההשכלה שתרמה 20% מסך הגידול לגברים ו- 40% מסך הגידול לנשים. גורם נוסף שתרם לגידול ברמת התעסוקה הינו הגדלת סף גיל הפרישה וקיצוץ בשיעור הבטחת הכנסה וקצבת ילדים שעודדה משקי בית להיכנס למעגל התעסוקה. כמו כן, תוכניות ממשלתיות להורדת מס ההכנסה היוותה תמריץ נוסף לכניסה למעגל התעסוקה.

מבחינה מגדרית בין נשים לגברים, בקרב הגברים עמד שיעור המשתתפים בשוק העבודה על 84.1% ובקרב נשים עמד שיעור המשתתפים על 76.8%. מספר המועסקים ממגדר הגברים עמד על 2.036 מיליון גברים (כ- 61.3% מכלל האוכלוסייה) לעומת המגדר הנשים בהם מספר המועסקים עמד על 1.885 מיליון נשים (כ- 74.3% מכלל האוכלוסייה).

בשנת 2000 עמד שיעור התעסוקה על 53.2% בלבד וזאת לאחר ירידה בשיעור התעסוקה שהחלה משנת 1995. שיעור המשתתפים בשוק התעסוקה בקרב גברים עמד על 80.7% בשנת 1995 וירד לשיעור של 74.3% בשנת 2002. לעומת זאת, במגדר הנשים עלה שיעור המשתתפים בשוק העבודה בהתמדה. בשנת 1995 56.5% מציבור הנשים השתתף בשוק העבודה לעומת 71.3% בשנת 2015. למרות הגידול בשיעור הנשים בשוק העבודה עדיין קיים פער בשיעור הנשים המשתתפות בשוק העבודה לעומת גברים אך פער זה הצטמצם מאוד בשנים האחרונות. כך שהפער עמד על 10.1% לעומת 18.2% במדינות ה-OECD ו- 13.4% בארה"ב².

עד לשנת 2004 שיעור הנשים שהשתתפו בשוק העבודה בישראל היה בדומה למדינות ה-OECD ופחות מאשר בארה"ב. משנת 2004 הואץ מאוד שיעור הנשים בשוק העבודה בישראל לעומת גידול מתון בקרב מדינות ה-OECD וירידה בשיעור הנשים בשוק העבודה בארה"ב בעקבות המשבר הסייב פריים שהחל בשנת 2008.

במבט על פילוח חברתי, למרות גידול בשיעור התעסוקה, עדיין קיימים מגזרים בהם שוק התעסוקה נמוך במיוחד. שיעור התעסוקה לגברים חרדיים עומד נכון לשנת 2015 על 48% המהווה גידול משמעותי לעומת שנת 2002 ששיעור הגברים החרדיים שעבדו עמד על 31.1% בלבד, גידול של יותר מ- 50%. במגדר הנשים החרדיות קיימת קפיצה אף גדולה יותר מאשר המגדר הגברי החרדי כאשר שיעור המועסקות בקרב נשים חרדיות עמד בשנת 2015 על 73.4% לעומת שנת 2002 בה עמד שיעור הנשים החרדיות המועסקות על 48% בלבד.

במגזר הערבי, שיעור השתתפות של גברים בשוק העבודה גדל משיעור של 65.2% בשנת 2002 ועד ל- 77.3% בשנת 2016 ובקרב הנשים גדל משיעור של 19.3% בשנת 2002 לשיעור של 32.4% בשנת 2015. גידול של יותר מ- 60% בין השנים. הצמיחה המואצת של שיעור הנשים הערביות למעגל התעסוקה נגרמה בין היתר כתוצאה מירידה בקצב ההולדה ובמספר הילדים הממוצע במשפחה ערבית וזאת בניגוד לנשים חרדיות שהגדילו את שיעור התעסוקה שלהם מבלי להוריד את מספר הילדים